

Şerife Özer, *Die nominale Wortbildung im Altosmanischen, Am Beispiel der Übersetzung von Ta‘labīs Qışaş al-Anbiyā’ aus dem 14. Jahrhundert*, Turcologica 73, 2008, vii+132 s., Wiesbaden: Harrassowitz-Verlag.

Sa‘lebī, Arap edebiyatının en önemli *Qışaşu’l-Enbiyā* yazarlarından biridir. *Kitābu ‘arā’isü’l-mecālis fi qışaşu’l-enbiyā’* adlı eseri değişik tarihlerde Türkçeye de çevrilmiştir. Bu çevirilerden en önemlisi 14. yüzyılda Aydınoğulları döneminde yapılmış olup, Türk Dil Kurumu kütüphanesinde A142 numara ile kayıtlı olduğu için kaynaklarda TDK veya Ankara nüshası olarak geçer. Anadolu sahasındaki en eski ve en kapsamlı metinlerden biri olan bu yazma, 954 sayfalık hacmiyle dönemin dilini bütün ayrıntılarıyla incelemeye imkân sağlaması ve zengin söz varlığı nedeniyle daha önce de bazı çalışmalara konu olmuştur.

Şerife Özer, 2007’de Hamburg Üniversitesinde tamamlanmış olan doktora tezine dayanan ve bu tanıtmaya konu olan kitapta, sözü edilen yazmadan hareketle Eski Anadolu Türkçesinde ad yapımını incelemiştir. Yazmanın söz varlığının söz yapımı açısından değerlendirilmesi önemli ve sevindiricidir. Ne var ki çalışmada kimi sorunlar olduğu da gözlenmiştir.

Her şeyden önce, yazmadaki türemiş tüm adların değerlendirilmeye alınıp alınmadığı belli değildir. Ancak kimi eskicil, nadir ve/veya okuma, anlamlandırma sorunu olan *balacıq, binür, biter, dünlerək, düğünüq, ağacınlu, iğnölü, oturğan, ölgen, oyru* gibi türemiş pek çok adın yayında yer almayışı ve bundan daha da önemli olarak *bağırsaq, bağırtlaq, azırğu, kızğu, eren, keser, azmış, durduqlu, oñat* gibi türemiş biçimlerde bulunan eklerin yayındaki ek envanteri içinde bulunmayışı yazmadaki tüm ad biçimlerinin değerlendirilmediğini göstermektedir.

Özer’in çalışması, TDK nüshasını ve kendi çalışmasının içeriğini tanıttığı 10 ayrı alt başlık içeren *Giriş* bölümüyle başlar. *Eski Osmanlıcada Ad Yapımı* adlı ilk başlık altında, daha sonra tek tek ele alınacak olan eklerle ilgili genel bilgiler verilir. Bu bölümde yazmanın 951 sayfa olduğu yazılıdır (s. 1). Ciltlenirken yazmanın sayfalarının karışmış ve yanlış numaralandırılmış olmasından kaynaklanan bu bilgi yanlış, yazmaya değinen diğer kaynaklarda da yer alır. Örneğin *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu* 1999: 124; M. Ökten (2000), *Sa‘lebi’nin Kısası’l-Enbiyâ’sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi. Metin-Sözlük*, İstanbul (yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Ancak bunlar metni kısaca tanıtan kaynaklardır ve metnin tamamının okunmasına dayanmadıkları için yazmadaki sayfa numaralarının kullanılmış olması anlaşılabilir bir durumdur. N. Demir, E. Yılmaz ve M. Küçük tarafından yazmanın tümünü ele alan çalışmada sayfalardaki karışıklık giderilerek yazma yeniden numaralandırılmış ve yazmanın 954 sayfa olduğu belirlenmiştir (Türk Dil Kurumunda baskıda).

Giriş’in ikinci alt başlığı altında, benzer çalışmalar olarak Eski Türkçede söz yapımını ele alan *Old Turkic Word Formation* (M. Erdal) ve Orta Kıpçakçada eylem yapımını ele alan *Deverbale Wortbildung im Mittelkiptschakisch-Türkischen* (Á. Berta) adlı eserler kısaca tanıtılmıştır.

Giriş’in *Korpus* hakkında bilgi verilen alt bölümünde, incelemeye konu olan Türk Dil Kurumu nüshası tanıtılmıştır. Özer bu bölümde, Türk Dil Kurumu nüshası üzerinde Hacettepe Üniversitesinde 4 yüksek lisans tezi hazırlandığını belirtmiş ve hazırlayanların isimleri ile inceledikleri bölümlerin sayfa numaralarını vermiştir (s. 6). *Giriş*’te değiştirilmesi gereken bilgilerden biri de budur. Hacettepe Üniversitesinde bu metin üzerinde hazırlanmış tez sayısı 4 değil 7’dir. Özer’in söz etmediği F. Halıcı (1996: 321-369), B. Gül (1998: 400-450) ve S. Taştekin Özdede’nin (2006: 291-340) adları da buraya eklenmelidir. Bu 7 yüksek lisans tezinde yazmanın yaklaşık 350 sayfasının yazıçevrimi ve sözlüğü hazırlanmıştır.

Diğer nüshaların tanıtıldığı *Qışaşu’l-Enbiyā’nın Başka Türk Dillerine Çevirileri* adlı alt başlıkta yer alması beklenirken *Korpus* alt başlığında tanıtılan Bursa nüshası ile

ilgili bir bilginin de düzeltilmesi gerekir (s. 7). M. Ökten'in bu nüsha üzerinde hazırlamış olduğu doktora tezi 2001'de değil, 2000'de tamamlanmıştır.

Giriş bölümünde ayrıca, yazmanın Türkçeye çevrilmesi buyruğunu veren Aydınoğlu Mehmet Bey'den ötürü Selçuklular ve Aydınoğulları hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.

Arapça orijinal metnin yazarı Şa'lebî'nin tanıtıldığı bölümden sonra, *Ḳıssaşu'l-Enbiyâ'nın* Eski Anadolu Türkçesi dışındaki Türk dillerine çevirilerinden söz edilen bir bölüm bulunmaktadır (s. 10). Burada, konuyla ilgili tüm kaynaklarda aynı biçimde yer alan bir bilgi yanlış tekrarlanmaktadır. Sayfa 11'de Şa'lebî'nin eserinin Muhammed Emîn bin Abdullah el-Ya'kûbî tarafından Tatarcaya da çevrildiği ve çevirinin 1903'te Kazan'da basıldığı bilgisi yer almaktadır. Bu bilginin ilk kaynağı Brockelmann'ın 1937: 592'de kullandığı "tatar. Üb. v. M. Amîn b. 'Al. al-Ya'qûbî, Kasan 1903" ifadesidir (*Geschichte der arabischen Litteratur*, Erster Supplementband, Leiden E. J. Brill). Bu bilgi daha sonra Brockelmann 1988 ("Sa'lebî", *İslâm Ansiklopedisi* X: 125, İstanbul), Tümer 1978 ("Bir Türkçe Kasas-ı Enbiyâ", *AÜ, İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXII: 397-404) vb. yayınlarda da görülür. Ancak *Ḳıssaşu'l-Enbiyâ* adlı bu eser, iç kapak sayfasındaki bilgilere göre 1903'te Kazan'da basılmıştır ve Tatarca olmakla birlikte Şa'lebî'nin değil Rabğuzî'nin metnidir. Ayrıca yaptığımız karşılaştırmada Tatarca nüshanın Şa'lebî metniyle değil, diğer Rabğuzî nüshalarıyla (ör. Boeschoten vd. 1995, *Al-Rabghūzī, The Stories of the Prophets, Qıssaş al-Anbiyâ 'An Eastern Turkish Version I*, Leiden: E. J. Brill) paralel olduğu da belirlenmiştir.

Başlıkta, *Ḳıssaşu'l-Enbiyâ'nın Başka Türk Dillerine Çevirileri* denilse de, Eski Anadolu Türkçesine yapılan diğer çeviriler de bu bölümde ele alınmıştır ve bu bölümdeki bilgilerin de düzeltme ve eklemelere ihtiyacı vardır. Öncelikle Çerkezî çevirisine ait iki nüsha (Manisa ve Bağdadlı) 18. değil 17. yüzyıla aittir. Ayrıca Çerkezî'ye ait üçüncü bir nüsha daha vardır. 1865'te İstanbul'da basılmış olan bu nüsha son derece geniş ve ayrıntılıdır. Marmara Üniversitesi kütüphanesinde bulduğumuz için kendi yayınlamış Marmara nüshası olarak adlandırdığımız bu nüsha ve diğerleri hakkında ayrıntılı bilgi E. Yılmaz ve N. Demir'in "Şa'lebî'nin *Kitābu 'arā'isü'l-mecālis fī ḳıssaşu'l-enbiyâ*'sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri" adlı çalışmada verilmiştir (*Cem Dilçin Armağanı*, baskıda). İznikî nüshası da N. Bayraktar tarafından yayına hazırlanmış ve basılmak üzere Türk Dil Kurumuna verilmiştir.

Giriş'te, *Eski Osmanlıcada Eklerin Sınıflandırılması* başlığı altında yer alan bir örnek cümlede okuma yanlışları vardır: *ölmek illā müsülmānlik üzerine* (s. 15). Özer burada *illā* sözcüğünü çağdaş Türkçedeki "mutlaka" anlamıyla düşünmüş olmalıdır. Dönemin sözdiziminde *illā*'nın "...den başka, dışında" anlamıyla yan cümle bağlayıcısı olduğu ve bağlam dikkate alındığında cümleyi *tañrı size İslām dñnin virdi pes olmañ illā müsülmānlik üzerine* (291/6) biçiminde okumak gerektiği anlaşılır.

Giriş bölümünde son olarak yazı çevrimi çizelgesi verilmiştir. Özer örnek sözcüklerin yazı çevriminde kapalı *e* sesini göstermek için *é* işaretini kullandığı halde yazı çevrimi tablosunda bu harf yer almamaktadır. Bu nedenle yazarın hangi yazılışı kapalı *e* ile okuduğu anlaşılmıyor. Arap harfli metinde, bekleneneceği üzere, kapalı *e* sesi bulunan kökler kimi kez üstün, kimi kez esre ile yazılmıştır. Özer'in sayfa 15'teki *vérđi* ve sayfa 20'deki *géymiş* okuyuşları yazmada sırasıyla *virdi* (291/5) ve *geydi* (12/14) okunacak şekilde yazılmıştır. Özer tarihsel olarak kapalı *e* bulunduran kökleri böyle okumuşsa, ya da *üstün*, *esre* kararsızlığı gösteren köklerde bir kapalı *e* görmüşse bunu da açıklaması gerekirdi. Ama bu durumda da sayfa 46'da "kalın" anlamını verdiği *enlü* sözcüğünü neden kapalı *e* ile okumadığı sorusu akla geliyor (947/10). Çünkü tarihi metinlerde bu sözcüğün de, kapalı *e* ile kurulmuş diğer sözcükler gibi kök hecede *e/i* kararsızlığı gösterdiği biliniyor.

Kitabın inceleme bölümü, *addan ad türetimi ve eylemden ad türetimi*'ni içerir. Bu iki ana bölümden sonra, *anlamı açık olmayan ekler, eylem çekim eklerinin yapım eki işlevinde olduğu yapılar ve köklerin açık olmadığı yapılar* olmak üzere 10 sayfalık kısa bir bölüm yer alır.

Kitap metnin tamamının yazı çevrimini içermemekle birlikte, türemiş adları örneklendirmek üzere kullanılmış cümlelerde, kimi kez doğrudan türemiş adla, kimi kez de diğer sözcüklerle ilgili okuma/anlamlandırma yanlışları belirlenmiştir. Aşağıda bir bölümünü listelediğimiz bu tür örnekleri gösterirken Özer’den aldığımız örnekler için Özer yayınının sayfa numarası, doğru olduğunu düşündüğümüz biçimler için de yazmaya bizim verdiğimiz yeni sayfa ve satır numaraları kullanılmıştır.

Addan Ad Türetimi Bölümü:

1. Özer’in addan ad yapan +CUk eki için verdiği örneklerden biri *carıcuḡ*’tur: *çok carıcuḡ pil üzere binüp geldi* (s. 19). Özer’in *carı* “çabuk” anlamı verdiği bu sözcük herhangi bir yerde belgelenememiştir. Yazılış ve bağlam, cümlenin *çok çeri çok pıl üzere binüp geldi* (683/14-15) biçiminde okunmasını gerektirir.

2. *dobdolu* yapısını örneklendirmek için verilen cümlede Özer’in *tenevür* okuduğu ve “kutsal ışık” olarak çevirdiği sözcük *tennūr* olmalıdır. Çünkü Dāvūd öyküsünün anlatıldığı bu bölümde açıkça Dāvūd peygamberi ve başkalarını sınamak için kullanılan demir bir *tennūr*’dan söz edilmektedir:

ol kişi işbu tenevüre gire dobdolu gele (s. 29)

ol kişi işbu tennūra gire (562/8-9)

3. Yine Özer’in addan ad türeten +CI eki için verdiği *sefineci* “gemici” yapısı hem yazım hem de bağlam açısından *saḡıncı* “sakınan, dikkat eden” okunmalıdır:

peygāmbarlar kışşası içinde sefinecilere doğru yol ve öğüt var durur (s. 35)

peygāmbarlar kışşası içinde saḡıncılara doğru yol ve öğüt var-durur (4/8)

4. Özer’in addan ad yapan +IU ekini örneklendirmek için kullandığı cümlede geçen *sen ʔı yérlišüñ* “Sen hangi uzak yerde yerleşmiş durumdasın?” (s. 43) okuyuşu sorunludur. Özer’in *ʔı* okuduğu sözcük yazmada *tı elif* ile değil *te elif* ile, *yérlišüñ* okuduğu sözcüğün son sesi de *kef* değil *nun* ile yazılmış olduğu için *ʔ* ve *ñ* okuyuşları zaten yanlıştır. Ayrıca, ilk sözcüğün *te* olarak okunması da bağlam açısından mümkün görünmüyor. Yazmada hareketlerin ve noktaların kullanımındaki genel özensizlik dikkate alındığında cümlenin şöyle okunması doğru olacaktır:

sen ne yirlüşin bu ilüñ meligi kimdür eyitdi ben bu ildenven ve bunuñ meligi bir ‘avratdur (648/12-13)

Yine +IU eki için sayfa 45’te *bélüglü* “saç örgülü” örneği verilmiştir. Bağlam açısından bu okuyuş imkansız olmasa bile, yazmada *be* altında *esre* ve *lam* üstünde *ötre* bulunduğu için Özer’in *bélüglü* okuyuşu *bilüklü* “okluğu olan, sadaklı” (bk. *Tarama Sözlüğü*) olarak değiştirilmelidir:

bilüklü yigitleridi (894/8).

+IU ekini örneklendirmek için aynı sayfada yer alan *bolığı ve ağaçlar ve (...)* maddesi buraya yanlışlıkla girmiş olmalıdır. Bu örneğin ele alınan ekle ilişkisi yoktur.

+IU eki için düzeltilmesi gereken örneklerden biri de sayfa 47’de yer alan *ḡonlu* yapısıdır: *beni İsrā ʔıl ḡonluların ḡıḡırdı*. Özer’in “koyun” anlamını yüklediği *ḡon* biçiminin, eski -ḡ-, -ḡ sesini -y-, -y’ye değiştiren Eski Türkçe deḡışkelerin devamı olan Eski Anadolu Türkçesinde görülmesi mümkün değildir. Yazmadaki biçim ve bağlam da zaten *ḡuvvatluların* okunmasını gerektirir:

beni İsrā ʔilüñ ḡuvvatluların ḡıḡırdı (562/9-10)

5. Addan ad türeten +sUz eki için sayfa 53’te kullanılmış olan cümlede yer alan *ezgisüz* ve *buñsız* sözcüklerinin hem yazım hem de bağlam açısından bu biçimde okunmaları mümkün görünmüyor: *ezgisüz buñsız seni dileḡüñe érüre*. İlk örnekte zaten *kaf* bulunduğu için ön ünlülü okunamaz; ikincisinde ise *kef* değil *nun* bulunduğu için *geniz n’* si ile okunamaz. Cümlenin doğru okunuşu şöyle olmalıdır:

azıksuz binüsüz (“azıksız ve binek hayvanı olmadan”) *seni dilegiñe irüre* (484/9)

+sUz ekini örneklemek için verilen sözcüklerden biri de *şorsuz*’dur: *ne kelecı idi şorsuz* (s. 54). Özer’in “sözsüz” anlamını verdiği bu sözcük de bu anlamıyla herhangi bir yerde belgelenememiştir. Bu yapıyı önceki sözcükle birleştirerek *idişürsüz* okumak gerekir:

ne kelecı idişürsüz (540/6-7)

6. Sayfa 61’de addan ad türeten +Ilk eki için verilen *sürüñmişlik ve yalñuzlğıla* ibaresinde, yazmadaki biçim *sürüñmişlik* okuyuşuna izin verse de dönüşlülük/edilgenlik çatısı *geniz n’si* ile kurulmuş olamayacağı için sözcüğü *sürükmişlik* okumak gerekir. Zaten *Tarama Sözlüğü*’nde de *sürükmiş* “kovulmuş, sürülmüş” verisi bulunuyor:

sürükmişlik ve yalñuzlğıla (499/5-6)

Yine aynı bölümde, *önegülik* sözcüğünün bulunduğu cümlede, Özer’in *ol ket* okuyup “uyarı” anlamı verdiği okuyuş düzeltilmelidir: *ol ket vërdüğü bulara arturmazıdı illa önegülik ve inkâr étmek* (s. 69). Yazmadaki biçim çok net olmasa da bağlama uygun bir *ögüt* okuyuşuna izin verecek durumdadır: *اول كُت*. *Lam* harfinin üzeri müstensih tarafından çizilmiş olduğu için cümleyi *ögüt virdügi bulara arturmazıdı* (206/13) biçiminde okumak ve anlamak gerekir.

+Ilk ekli adlar bölümünde yanlış anlaşılmış sözcüklerden biri de Özer’in *taşlık* sözcüğünü örneklerken verdiği cümledeki *birincisine*’dir: *oğlanlarınıñ birincisine taşlık andan kaldı* (s. 71). Yazmada sık sık *birincisine* de okunabilecek biçimde yazılmış olan bu ibare yazmadaki diğer kullanımlar da dikkate alınarak, bağlam gereği *bir nicesine* okunmalıdır:

oğlanlarınıñ bir nicesine taşlık andan kaldı (61/3)

Yazmada, Adem peygamberin başının neden *taz* “saçsız” olduğu açıklanmakta ve Adem’in ilk oğlunun değil, bazı oğullarının saçsız olduğundan söz edilmektedir.

Addan ad türeten ekler bölümünü bitirmeden önce, bu bölümde bulunması gerektiği halde rastlayamadığımız kimi türetim eklerinden de söz etmek gerekir. *balacık, diñlerek, ancadan, azırğu, bağırsağ, bağırtlağ, eren, kızğu* gibi addan türemiş veya bu yönde güçlü kanıtlar bulunan pek çok sözcük ve bunlardaki türetim ekleri incelemenin kapsamında yer almıyor. Yazmada, bu anlamda değerlendirilmesi gereken sözcük ve ekler şüphesiz ki bundan çok daha fazladır. Bu tanıma çerçevesinde bunlardan ancak ilk bakışta görülebilenler sıralanmıştır.

Eylemden Ad Türetimi Bölümü:

1. Sayfa 74’te, eylemden ad türeten -(y)IcI için verilen *kalıcı* okuyuşu sonraki sözcüğün harekesiyle karıştırılma sonucu ortaya çıkmış olmalıdır: *tañrıya sücüd kalıcı yüzler*. Yazmadaki *قَلَجِي رُيْزِلَا* (617/9) yazılışı *kalıcı yüzler* okuyuşu için uygundur. Zaten -(y)IcI ekinin -(y)IcU yan biçimi bulunmamaktadır.

Sayfa 79’da, aynı ek için verilen *doğıycıvan* yapısının bulunduğu cümle, *ben doğıycıvan* değil *biz* (“bez”) *doğıycıvan* (66/9) olmalıdır. Yazmada da *nun* değil *ze* bulunmaktadır.

Aynı ek için, sayfa 82’de verilen *sorıcıdur* örneğinin yazım açısından böyle okunması mümkünse de bağlam açısından *süricidür* “izleyicidir, takip edicidir” okunması daha doğru görünüyor:

ol görklü işi süricidür (150/13)

Özer, sayfa 73'te *-(y)IcI* ekinin bir *-cI* varyantı da olduğundan söz etmektedir. Özer'i bu kanıya götüren, aslında müstensihin hareke kullanımındaki özensizliktir. Yazmada, söz konusu ekin bütün yazılışları incelendiğinde, büyük çoğunlukla *-(y)IcI* okunacak biçimde harekelendiği, çok az durumda da harekenin unutulduğu ve *-cI* okunacak biçimde yazıldığı görülür. Kimi durumda da *-(y)IcI* yazıldığı halde Özer *-cI* okumuştur. Örneğin, Özer'in sayfa 79'daki *çıgırcı* okuyuşu yazmada *çıgırcı* (694/10) okunacak biçimde harekelenmiştir. Yine Özer'in *dérgeci* (s. 74), *kıgırcı* (s. 75) okuyuşları yanında yazmada büyük çoğunlukla *dirgeyici* (228/9), *kıgırcı* (38/15) biçimleri bulunur. Sayfa 75'teki *yé-ci*, *yicidür* (aynı örnek iki türlü okunmuş) okuyuşu ise çok şüphelidir: *âdem gevdesi keyyifdür dirlik hâlinde yicidür*. Yazmada *cim* noktasız yazılmıştır, *ye*'nin üstünde de *sükun* vardır. Bu yazılışa göre sözcüğü *yı(y)cı* "kokucu" (14/11) okumak da mümkündür. Bu sorunlu sözcüğün okunmasına diğer nüshalar da yardımcı olmuyor. "yiyci" anlamındaki sözcük ise yazmada bir kez geçer ve açıkça *yiyci* yazılmıştır (481/1).

2. Sayfa 87'de eylemden ad yapan *-mAkllk* eki için *oñmamaqlık* örneği verilmiştir: *beni isrâ'îlün durmaqlığı ve oñmamaqlığı*. Yazım açıkça *oñmaqlık* okunacak biçimdedir ve bölümde İsrâ'il oğullarının hayatta kalabilme koşulları anlatılmaktadır. Bu nedenle bölüm *beni İsrâ'îlün durmaqlığı ve oñmaqlığı* (549/12) biçiminde okunmalıdır.

3. Bu bölümde okuma yanlışları yanında çözümleme yanlışları da dikkati çekmektedir. Bunlardan ikisi *-UIU/-XIU* ekini örnekletirmek için kullanılan *bin-ilü* ve *berk-ilü* sözcükleridir (s. 91). *bin-ilü* sözcüğü *bin-* eyleminden *-UIU* ekiyle yapılmış sayılırken, daha sonra "binek hayvanı" anlamındaki sözcük *bin-ü* olarak çözümlenmiştir (s. 106).

berk-ilü "sağlam" örneği ise *berk-* "sağlam olmak" eyleminden getirilmiştir. Ancak bilindiği gibi Türkçe *berk*, eylem değil ad köküdür ve bundan yapılmış olan eylem biçimi *berki-*'dir.

4. Sayfa 100'de verilen *derge-k* "toplantı" örneği *dirñe-k* olmalıdır (702/11). Sözcük Eski Türkçe *tér-in-* eyleminden *-ek* ekiyle türemiştir; Özer'in verdiği *derge-* kökü yanlıştır. Sözcük metinde *dirnek* ve *dirñek* biçimlerinde kullanılmaktadır. Bu da kelimenin bir geçiş sürecinde olduğunu göstermektedir.

5. Sayfa 93'te Özer, *-gXn* eki ile *çiz-* eyleminden türemiş bir *çizgin* "kırıksık" adından söz etmektedir: *avratlar yaşaduqça zışt ve çizgin olur*. Yazmadaki biçim (چرکین) *çirkin* (<Farsça *çirkān*) okumayı gerektirir:

avratlar yaşaduqça zışt ve çirkin olur (50/13).

6. Sayfa 97'de *-(X)k* eki için verilen büyük örneğinin bulunduğu cümlede *olursa* okuyuşu yanlıştır: *kimüñ tefekküri çok olursa yémek çok olur teni büyük olur*. Yazmada olumsuzluk eki açıkça yazılmıştır. Ayrıca burada, az düşünenlerin çok yediği anlatıldığı için *olumazsa* biçimi anlamca da daha uygundur:

kimüñ tefekküri çok olumazsa yimek çok olur (67/6-7).

Yine aynı ek için sayfa 98'de verilen *sinüşek* örneği bir yanlış okuma sonucu ortaya çıkmıştır ve Türkçede böyle bir sözcük bulunmamaktadır: *yarında sinüşegine girdi*. Özer'in "sığınak, özel oda" anlamını verdiği bu yapı, önceki sözcükle birlikte şöyle okunmalıdır: *yarındası köşkine girdi ve kapuların bağladı* (681/9).

7. Sayfa 103'te, *-(X)ndX* eki için verilen *aķındı* sözcüğünün bulunduğu cümlede *biker* okuyuşu tipik bir *k/ñ* yanılışıdır: *ol ħarı buları nîl aķındısı içinde bir biker yérine ħulağuzladı*. Cümle *ol ħarı buları Nîl aķındısı içinde bir bñnar yirine ħulağuzladı* (294/12) olmalıdır.

Özer, -(X)ndX ekiyle birlikte ele aldığı -(X)ldX eki için sayfa 104'te *çizildi* örneğini vermektedir: *mūsā kalem çizildüsin ıııdurıdı*. “Musa için yazıyı aydınlattı”. Buradaki okuma yanlış, devamındaki sözcüğün de yanlış anlaşılmasıyla bağlantılıdır. Bu bölümde, Tanrının Tevratı yazdığı sırada Musa'nın kalem sesini duymasından söz edilmektedir. Bu nedenle cümle *Mūsā kalem çizildüsin işıdıridi* (424/13) olmalıdır.

8. Sayfa 105'te *bil-* eyleminden -X eki ile türemiş olduğu belirtilen *bilü* “bilgi” sözcüğü bir yanlış okuma sonucu ortaya çıkmıştır: *habarlaşıduñ ve bilü vermedüñ*. Yazmadaki biçim *bilü* olduğu için, cümle *habarlaşıduñ bile varmaduñ* (533/2) biçiminde olmalıdır.

Addan ad türeten ekler bölümünde olduğu gibi, bu bölümde de incelenmesi gereken yapılar ve listeye eklenmesi gereken eylemlerden ad yapım ekleri bulunmaktadır. *biter, binür, keser, azmış, yemiş, durduklı, oñat* gibi türemiş biçimler, yazmada bu açıdan ilk anda göze çarpan ve Özer'in yayınında eksikliği fark edilen örneklerdir. Addan ad türetme eklerinde olduğu gibi, bunların da burada işaret edilenden daha fazla olduğu açıktır.

Özer'in *Anlamı Açık Olmayan Ekler* başlığı altında verdiği eklerle türettiği iki sözcük yanlış okumadan kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki addan ad türeten +Az eki için vermiş olduğu *diñez* “dingin, sakin” sözcüğüdür: *imdi dilerin kim bir gün geceye diñez şāfi ve kaygusuz geçem* (s. 114). Böyle bir sözcük herhangi bir yerde belgelenememiştir. Ayrıca yazım ve bağlam *degin* (دَكِنْ) okumayı gerektirir:

imdi dilerin kim bir gün geceye degin şāfi ve kaygusuz geçem (681/8)

İkinci sözcük ise Özer'in *bil* adından +eñ eki ile türettiği *bileñ* “tepe” örneğidir: *gemiye bingil ve senüñile bileñdeki kavm ve canavarları dañı yükletgil* (s. 115). *bileñdeki* sözcüğü bağlamın da açıkça gösterdiği gibi “beraberindeki” anlamına gelir. Buradaki -ñ ikinci tekil kişi iyelik ekidir (yazmada 104/5). İlgili bölümde Tanrı, tufan sırasında Nuh peygambere seslenmekte ve beraberindeki kavmi gemiye yüklemesini istemektedir.

Yine bu bölümde yer alan +(X)l eki için verilen cümlede iki sözcüğün birleştirilmesinden kaynaklanan bir yanlış okuma söz konusudur: *bir kum depecügi gördi kim kızıl keseklüsidür* (s. 116). Özer'in -sidür eki olarak anladığı bölüm *sidür* “Arabistan kirazı” (<Arapça *sidr*) sözcüğüdür:

bir kum depecügi gördiñ mi kızıl keseklü sidür erek ağacınlu (125/2).

Ayrıca *gördi kim* bölümü de *gördiñ mi* okunmalıdır. Çünkü bir soru sorulmakta ve cevabı beklenmektedir.

Bu bölümde dikkati çeken bir sorun da sayfa 123'te *eñ+lü* “hızlı” sözcüğünün kökünün *eñ* “geniş” olarak verilmesidir. Ancak “genişlik” anlamındaki sözcük Eski Türkçede her zaman *n* iledir ve bu kelimenin kökü olamaz. Ayrıca anlam olarak *eñlü* ile ilişkili görmek güçtür (621/3).

Kimi örnek cümlelerde ise dizgi yanlış olabileceğini düşündüğümüz okuma yanlışları dikkat çekmektedir:

Sayfa 32'deki *muçtuçı*: yazmada *muştucu* (356/7).

Sayfa 66 *deniz*: yazmada *deñiz* (676/12).

Sayfa 70'te *yugka* değil, *yufka*: yazmada açıkça *f* görülüyor (635/1).

Sayfa 75'teki *boğazlayıcıları*: yazmada *boğazlayıcılara* (357/11); sonda *güzel he* ve *üstün* vardır.

Ayrıca sayfa 28'de *müstecābkalıcılarıñ* bitişik yazılmıştır, sayfa 57'deki *eksmez*, *eksümez*, sayfa 58'deki *egiren* de *egiren* olmalıdır, vb.

Yazıya ve harekelendirmeye fazla değer yüklemekten kaynaklanmış görünen kimi sorunlar da vardır. Özer, açıkça müstensih yanlışı gibi görünen durumlarda bile yazıya bağlı kalıp metin onarımı yapmaya gerek duymamıştır. Örneğin:

Sayfa 89'daki *sınardudum* yapısının bu biçimiyle bir anlam taşımayacağı açıktır. Bağlam *sınarıdum* gerektiriyor: *senüñ yüregüñi ve süñüye karşı durmaqlıguñı sınarıdum* (567/4).

Sayfa 98'deki *yatmasayısardı* yazılışı da *yatmayısardı* olarak onarılmalıdır (257/13).

Sayfa 105'teki *bo'az* okuyuşu *boğaz* olarak düzeltilmelidir. Yazmada *gayın*'ın noktası unutulmuştur (557/12).

Yukarıda da işaret edildiği gibi, 14. yüzyılda Anadolu'da konuşulan Türkçenin dil malzemesi bakımından çok zengin olan bu eserin bir yönüyle de olsa ayrıntılı bir çalışmada ele alınması sevindiricidir. Ne var ki Özer'in yayınında metnin sağlam kurulmayışı, inceleme konusunun sonuçlarını da etkilemiştir. Bunların bir kısmı kolayca giderilebilecek türdendir. Ayrıca bu metinde belgelenen kimi kelimelerin gözden kaçmış olması da çalışmanın önemli bir eksikliğidir. Eksiklerine rağmen Ş. Özer'in çalışması yine de ileride yapılacak incelemelerde belli bir hareket noktası olarak alınabilecek durumdadır.

Emine Yılmaz-Nurettin Demir